

IVAN IVAČKOVIĆ

PISMA IZ TAJNOG GRADA

O muzici u životu
i životu u muzici

■ Laguna ■

Copyright © 2014 Ivan Ivačković
Copyright © 2014 ovog izdanja, LAGUNA

Fotografija na prednjoj korici: The Beatles

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Đorđu i Mirjani.
Sa mnom su iskusili mnoge muke
ali, nadam se, i poneko zadovoljstvo roditeljstva.*

Če Gevara je, ćaskajući sa svojim ljudima oko vatre u noćima ratnog potucanja, jednom rekao da nostalgija potiče od čežnje za hranom. Istina je, ali samo onda kada ste gladni. U svim drugim prilikama potiče od muzike.

Gabrijel Garsija Markes

O AUTORU

Ivan Ivačković je trideset godina radio kao novinar i za to vreme objavio oko dve hiljade tekstova u gotovo svim važnim novinama u SFRJ, SRJ i Srbiji. Autor je pet knjiga: *Kako smo propevali*, *Umetnost pobune*, *Obe strane jastuka*, *Priznanja pop pevačice* i *Crvena mapa*. Za knjigu *Kako smo propevali* dobio je nagradu „Desimir Tošić“, najveće priznanje koje se u Srbiji dodeljuje za publicistiku.

SADRŽAJ

1. Uvod: Mala hronika velikog udesa	13
2. Vojvode i poglavnici	17
3. Kratkotrajna pobjeda	23
4. Oproštajni poljubac	26
5. Naši stranci	29
6. Kad Sfeci marširaju	31
7. Bez kajanja	33
8. Prekinuta ćutnja	35
9. Balkanska pravila	37
10. U ime ljubavi	39
11. Crna kutija	41
12. S one strane grane	44
13. Ivana na crti	47
14. Trenutak osvete	49
15. Darovi s neba	51
16. My man – Wy-man!	53
17. Voodoo Child	56
18. Provetrite <i>Garažu!</i>	59
19. S vremena u nevreme	61
20. Samo <i>vas</i> gledamo!	64
21. Edi Grant, emigrant	66
22. KUD Idijoti, tu i mali Mujo!	68
23. On, Ono i mi	71

24. Etno-Roll	74
25. Pismo iz Tajnog grada	77
26. Mi pevamo u pustinji	80
27. Progledaj, okano!	83
28. Uzaludan beg	85
29. Mačka sa laringitisom	88
30. Ja žalim samo sebe	92
31. Muzika iz doba Jure	95
32. Mazohistički ritual	98
33. Izlasci iz ništavila	101
34. Srce u groznici	104
35. Visoka baklja	108
36. Teorija relativiteta	111
37. ABBA ili NATO, odlučite sami	114
38. Ide Mile...	117
39. Prosipanje tuge	119
40. Kraljeva završnica	122
41. Sveta trava	125
42. PoR.E.M.éćeno!	128
43. Naši tihi saučesnici	132
44. Plemstvo melanholije	134
45. Salonski disidenti	137
46. Poziv na buđenje	141
47. Munjevit dribling	143
48. Moja deg-g-generacija	146
49. Miris grada	149
50. Dolazi Zima	151
51. Povratak u budućnost	153
52. Kako bubanj kaže	156
53. Pomračenje Sunca	159
54. Život posle Slobe	161
55. Crna lista	164
56. Hitna pomoć	167
57. Kraj lisičinog bega	169
58. Mistika Juga	171
59. Svi smo mi pomalo pesnici	174
60. Ponosno trajanje	176

61. Pedagoška mera	179
62. Gebrijel, konačno!	182
63. Igiguracija predsednika	186
64. San letnje noći	190
65. Stari romantizam	194
66. Najteže opekotine	198
67. Leglo strasti	201
68. Frempton je još živ	205
69. Od narednika Pepera do generala Klarka	208
70. Specijalno vaspitanje	211
71. Vežbanje velikodušnosti	214
72. Brajanov apel i Mikijev atak	218
73. Zaboravljeno blago	221
74. Freske iz mladosti	224
75. Plen iz Komisiona	229
76. Požar u ludnici	233
77. Želje i pozdravi	237
78. Veliki školski čas	240
79. Madonine nove gluposti	245
80. Alis u Zemlji čuda	249
81. Sveti Nikola	252
82. Stara garda	256
83. Kakav žalostan dan	261
84. Kost u grlu	264
85. Anin zanos	267
86. Silazak na reku	270
87. Kapi nostalgije	274
88. Leba bez motike	276
89. Generacijska biblija	279
90. Little Drummer Boys	283
91. Godine prolaze	288
92. P.S. Srbija do Liverpula	293

UVOD: MALA HRONIKA VELIKOG UDESA

Knjiga koju ste uzeli u ruke predstavlja neku vrstu dnevnika koji sam vodio od 1996. godine do danas. Odmah da dodam: dnevnicu se, kao što znamo, često pišu neredovno, tako da nikoga ne bi trebalo da čudi što sam nekad pisao skoro svakog dana, a potom mesecima – ili godinama – nisam beležio ništa. Osim toga, takva forma mi je dala za pravo da o nekim ljudima pišem više puta, a o mnogima, takođe važnima, nijednom i da zbog toga ne osećam nikakvu grižu savesti.

Kada sam pisao, činio sam dve stvari. Prvo, prepustao sam se lutanju kroz sećanja i obnavljanju uspomena na godine odrastanja, one godine koje nam se posle čine toliko dobrima da i prašina na njima deluje kao pozlata. Drugo, gledao sam kako se, kroz kolektivni udes nezabeležen u novijoj istoriji, Jugoslavija, zemlja u kojoj sam rođen i prohodao, suši kao grana za potpalu – da bi uskoro zaista bila i potpaljena – a onaj deo Kugle koji sam dotad smatrao uređenim počinje da se ponaša kao Srbija, četvrta država u kojoj sam se probudio u neverovatnom roku od deceniju

i po. Umesto, dakle, da Beograd postane svet, kako je glasila jedna od parola devedesetih godina, svet se namah pretvorio u Srbiju.

Drugim rečima, mada ni u jednom trenutku nisam osećao obavezu da budem aktuelan – ovo su dobrim delom lične, intimne beleške, što znači da su bivale okićene aktuelnošću ili oslobođene od nje isključivo u zavisnosti od moje trenutne želje – nema sumnje da je ovaj dnevnik i mala ilustracija, malo svedočanstvo vremena u kojem je nastao: često mutnog, teškog i poganog, ali nikad dosadnog. Sa margina ovih beležaka može se sagledati kojim putem smo išli, gde smo se i kako saplitali, zbog čega smo padali i šta nas je teralo da ustajemo i nastavljamo dalje.

Obe teme ove knjige – zlatne godine moje generacije i slom pameti i morala, slom čije su razmere mnogo veće od naših, lokalnih – predstavljene su kroz beleške o muzici. Pišući o nekim ljudima čija muzika mi je promenila život, čije ploče su me gradile i vaspitavale, o ljudima koji su, drugim rečima, dobrim delom krivi što sam ovakav kakav sam, pisao sam o odlasku jednog doba, koje danas postoji samo u našoj mašti i uspomenama, i nastajanju jednog novog, u kojem se moja generacija nikada nije do kraja snašla.

Osećajući potrebu da se pošteno izjadam i da svoju muku zbog sveopšte propasti podelim sa drugima – naivno, valjda, verujući da muka tako postaje manja – često sam se u tekstovima obraćao ili imaginarnom čitaocu/čitaocima ili, ređe, konkretnoj osobi. Otud se – mada sam takozvanu *epistolarnu formu* koristio tek tu i tamo – ovi tekstovi mogu, ako hoćete, posmatrati i kao skup pisama. Kako kaže i naslov knjige – dat po nazivu jednog od tekstova – ona potiču iz Tajnog grada. Čitaocu ostavljam na volju da u

toj šifri pronade asocijaciju koja mu je najbliža i da tu, recimo, prepozna otmeni senzibilitet koji je u staroj Jugoslaviji tako dobro oličavao Darko Rundek, koji je sa Haustorom snimio album *Tajni grad*. Ili da prepozna onaj Beograd koji je osamdesetih imao treću rock scenu na svetu, što pak svet nije znao pošto je Beograd bio „najlepša i najbolje čuvana evropska tajna“. Ili da prepozna Liverpool, grad u kojem je, kada je reč o rock'n'rollu, „sve počelo“ i koji je svoju najlepšu tajnu – Beatlese – voleo i čuvao i pre nego što su prestali da budu tajna i postali vlasništvo Planete. Ili da naprosto prepozna uporište u sopstvenoj duši, onaj deo bića koji nas, mada je najskriveniji, čini onakvima kakvi jesmo.

Ja sam se usudio da jedno parče tog svog uporišta iznesem pred čitaoca. Kroz tintu su mi se prolila veoma različita osećanja kao što su melanholija, bes, nostalgija, prkos, tuga ili ushićenje. Ali svi tekstovi imaju dve zajedničke karakteristike: emotivni potencijometar uvek stoji na maksimumu i, ako smem da kažem, pošteni su. Dao sam čitaocu na uvid ne samo neke tačne prognoze i dobre ocene, nego i kolosalne zablude. Te zablude nisam ni pokušao da sakrijem, pa je ova knjiga i prirodna, nenašminkana slika mog profesionalnog i ljudskog odrastanja. Nije sramota grešiti i biti u zabludi. Naprotiv, tragedija je nemati zablude, jer one u odrastanju i sazrevanju vire iza svakog ćoška. Tamo gde nema njih, nema ni odrastanja. Zato sam, umesto da glancam tekstove i pravim se pametnijim nego što jesam, slobodno skakao sebi u usta, pokazujući nešto što spolja možda deluje kao mušičavost, ali je, u stvari, čestita pretraga po sebi, pretraga kroz koju sam postao bolji autor, a nadam se i bolji čovek. Da bi se do toga stiglo, potrebno je biti veoma dosledan u nedoslednosti: menjanje shvatanja i stavova nikada nisam

doživljavao kao bruku i kompromitaciju nego kao emancipaciju i napredak.

I najzad, da kažem kako su najraniji tekstovi u ovoj knjizi nastali u času kada sam pisacu mašinu zamenio kompjuterom, pa se nekako, imam utisak, desilo da ta energija sa kojom sam pisao na mašini ostane u prstima i kada sam prešao na kompjutersku tastaturu. I vraćala bi mi se svaki put kad bih počinjao da pišem neki od ovih tekstova. Možda su i zato ti tekstovi tako nafilovani emocijama i žarom. Jer, za razliku od otmenosti kompjutera, koja uspaavljuje i ulenjuje čoveka, pisaca mašina je tražila da se borite, da je savladate kako bi vam dopustila da nešto napišete. Za nju je bila potrebna snaga i ja danas pomalo žalim za danima u kojima bih, zamašćen od mastila pisace mašine i upetljan u njene trake, preznojen i podvrnutih rukava – jer bih se obično umazao do lakata – udarao po tastaturi sa strašću i zanosom karakterističnim ne samo za moju neobuzdanu mladost nego i za muziku, tu čarobnu temu o kojoj sam oduvek najviše voleo da pišem i kroz koju sam sebi, a ponekad i drugima, pokušavao da objasnim svet.

I. I.

VOJVODE I POGLAVNICI

Čitaoče, gde si?

Ovo mi je, ako veruješ, prvi put u životu da sam uvukao papir u pisaću mašinu kako bih napisao nešto što ima neizvesnu sudbinu; nešto za šta nisam siguran da li će stići do tebe, nešto za šta nemam nikakav plan. Dosad sam uvek pisao znajući – ili bar misleći da znam – gde i kada će te to što sam napisao pronaći. Ali reči koje sad, evo, ispadaju iz ove mehaničke novinarske materice sa tipkama i mastiljavom trakom, ovaj iznenadni porod kojem još ne znam ni uzrok ni namenu, rizikuje da ostane neudomljen, neobjavljen, da večito čami u nekom sirotištu mog pisaćeg stola, u nekoj fioci koju ću, sva je prilika, nastaviti da punim beleškama o možda najvećoj magiji naše planete – muzici. O herojima iz tog sveta, njihovim albumima, koncertima, podvizima i glupostima, ali – takva mi je bar namera – i mojim sećanjima na ulazak u taj svet i odrastanje u njemu. Želja mi je, ukratko, da opisujem i komentarišem nešto od onoga što je kroz taj svet prohujalo ili onoga što tek dolazi.

Počinem li ja to da vodim dnevnik? Ako je tako, šta je to: kriza srednjeg doba ili debelo zakasneli pubertet? Ma, koga briga! Ako si mojih godina, čitaoče, onda znaš ko je Jan Hanter i odmah ćeš znati i šta hoću da kažem. Ako si mlađi, reći ću ti da je Jan Hanter sedamdesetih godina bio poznat kao pevač, gitarista i vođa grupe Mott The Hoople. To je grupa koju je producirao i kojoj je svoje pesme nudio Dejvid Bouvi, to je jedini bend kojem su Queen bili predgrupa, to je bend koji će kasnije biti inspiracija za The Clash i Sex Pistols i koji će – da se malo primaknem tvom dobu – uticati na Primal Scream i Foo Fighters. Ali, ja sam, čitaoče, nekrunisani kralj digresije i hteo sam, zapravo, da ti kažem nešto drugo: Jan Hanter je autor jedne od najzabavnijih knjiga ikada napisanih o svetu rock muzike. Ta knjiga zove se *Dnevnik rock'n'roll zvezde*. Pa ako postoji knjiga koja se tako zove, zašto ne bi postojao i nekakav *Dnevnik rock'n'roll kritičara*? Doduše, ne samo kod nas nego i u svetu, sve je manje rock'n'rolla i sve je manje kritičara. Mi smo vrsta koja izumire, što znači, čitaoče, da izumire i tvoja vrsta. Muzika će uskoro živeti bez nas i biće taman takva kakvu zaslužuje svet bez onih koji pišu i onih koji čitaju.

Da ti budem iskren, meni nikad nije palo na pamet da to može da se dogodi. Bio sam neverovatno glup, očigledno i arogantan, čim ni u praskozorje opšteg rasula nisam primećivao lošu sudbinu koja nas čeka. Nisam shvatao da ubrzano nestajemo, zajedno sa zemljom u kojoj smo rođeni i muzikom uz koju smo odrasli. Ja sam i pred sam kraj i propast mislio da muke imaju neki drugi. Znaš šta mi pada na pamet? Da sam u zimu 1990. išao sa Bajagom u Rumuniju, u Temišvar. Rumuni su se malo pre toga u krvi oslobodili svog dugogodišnjeg satrapa Nikolaja Čaušeskua, a Bajagin

koncert bio je za njih ono što je na planetarnom nivou bio koncert Rolling Stonesa: legitimacija za normalan svet i dokaz da je agonija završena. Nikada, čitaoče, neću to zaboraviti: Bajaga i Instruktori, moj prijatelj i fotograf Zoran Jovanović, poznatiji kao Mačak, moja supruga Sanja i ja ušli smo u grad čije ulice su bile prekrivene svećama; tako su se živi oduživali onima koji su stradali u ratu vlasti protiv sopstvenih građana. Možeš li i danas, posle toliko vremena, da poveruješ da su samo GODINU DANA kasnije na ulice Beograda takođe izašli tenkovi i da je srpski Vlastodržac zaratio protiv sopstvenog naroda? Ja ne mogu. Evo ni dan-danas ne mogu. Rumuni su, sećam se, na Bajaginom koncertu masovno plakali od radosti i ushićenja. Svega jednu godinu posle toga, mi smo masovno plakali od straha, tuge i nemoći.

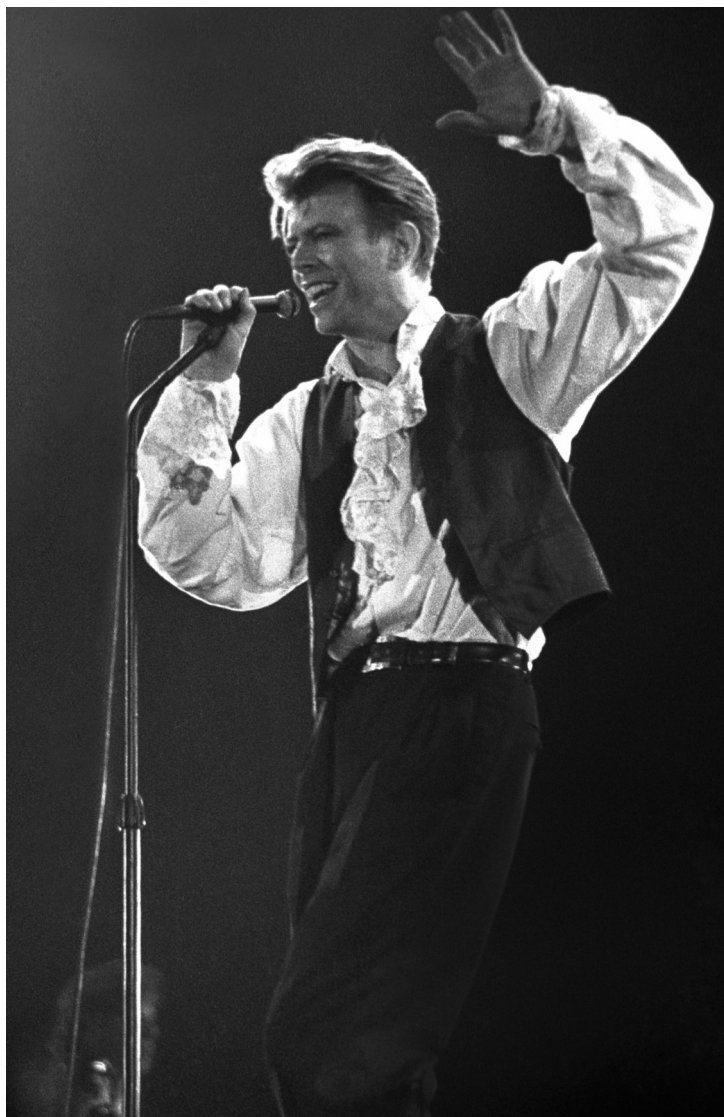
A sećaš li se da je, takođe 1990, dakle opet samo godinu dana pred raspad Jugoslavije, u gradu koji je još uvek pripadao toj zemlji, u Zagrebu, koncert održao Dejvid Bouvi? Opet sam ja išao da pišem, a Mačak da slika. I, bogami, slikao je, mada je imao takvu povredu oka da je zamalo završio poput Bouvija, sa dve različite zenice. I kao što nam je bilo sasvim normalno da, na primer, odemo u London jer smo Dejvida Bouvija, eto, hteli da gledamo baš na Vembliju, tako nam je bilo normalno i da on dođe u našu zemlju i vrati nas, pevajući svoje najveće hitove, u dane Zigija Stardasta i Vitkog Bledog Vojvode, svoja dva najslavnija alter-ega. Ali 1990. u Hrvatskoj je, umesto Vojvode, pobedio novi Poglavnik. U Srbiji se pak tih dana proslavio Vojvoda koji je bio sve samo ne vitak i bled.

I najzad, ko je mogao pretpostaviti da će nas zemlje iz kojih su stigli Elvis, Beatlesi i Stonesi opasati bodljikavom

žicom i od Srbije načiniti najveći koncentracioni logor viđen u Evropi od Drugog svetskog rata naovamo? I ne samo što su nam ukinuli benzin – mada je i tu, bar ako mene pitaš, bilo dosta simbolike, jer miris benzina uvek me je asociirao na slobodu – nego su pokušali da nam ukinu i muziku koja nas je dovela u zabludu da su Engleska i Amerika zemlje sačinjene od snova. Srećom, tu su odmah priskočila braća Bugari; njihova zemlja nikad nije delovala kao plod snova – više je ličila na košmar – ali zahvaljujući njima engleski i američki albumi još uvek prvo izlaze u Sofiji i Beogradu, pa tek onda u Londonu i Los Anđelesu.

I ako se pitaš, čitaoče, gde su uzroci našeg civilizacijskog sunovrata, reći ću ti: u slepilu, naivnosti i nečemu što sam već pomenuo – aroganciji. Mi smo 1990. mislili da Rumunija postaje Jugoslavija, a nismo videli, mada je znakova bilo na sve strane, da će Srbija uskoro postati Rumunija 1970. Mislili smo da zagrebački koncert Dejvida Bouvija otvara novu sezonu hodanja Jugoslavije u korak sa svetom i novu turu dolazaka najvećih planetarnih zvezda u našu zemlju. Do poslednjeg trenutka smo odbijali da poverujemo da koliko sutra neće više biti ne samo koncerata – jer, na kraju krajeva, jebeš koncerte – nego ni te zemlje.

Posle tenkova na ulicama, posle gladi, posle rata, posle viza i sankcija, zatekli smo sebe kako, ležeći u prašini i ruševinama, pipamo svoju glavu, grudi, ruke i noge ne bismo li ustanovili da li smo još živi. Neki misle da jesmo zato što dišemo i zato što nam srca kucaju. Ja, međutim, mislim da dišemo i da nam srca kucaju samo po navici. Mi – kakav paradoks! – zaista *postojimo* jedino u prošlosti. Postali smo kustosi koji sami sebe vode kroz muzeje uspomena i koji lutaju kroz prethodni život. Onaj život u kojem je

Starman: Dejvid Bouvi u Zagrebu, 1990. Foto Zoran Jovanović Mačak

Bora Đorđević ratovao protiv kućnih saveta, a ne Slovenaca i Hrvata, onaj život u kojem je Jura Stublić pevao o tome kako nismo sami, a ne ko će koga prvi upucati, onaj život u kojem smo hteli da pročitamo svako slovo u *Džuboksu*, a nismo, hteli – ne hteli, morali da znamo svako slovo iz *Memoranduma* SANU. Kad se vratimo u život u kojem su Bora i Jura bili pravi tipovi – ili nam se samo tako činilo – srećni smo i lepo nam je. U sadašnjosti, mi smo, kao i njih dvojica, samo sopstvene utvare i senke.

(16. novembar 1996)

KRATKOTRAJNA POBEDA

Čekanje je završeno: posle dugogodišnje suše, konačno sam čuo jednu *zaista* veliku pesmu! Sva u lelujavom sjaju i treperavoj lakoći, ta pesma – kao uostalom i album na kojem se nalazi – na današnjoj sceni liči na cvet izrastao iz betona. Naslov pesme? „Trash“. Grupa? Suede. Album? *Coming Up*, jedna od himni umirućem britanskom dandizmu i prefinjenosti, album pun kipuće gracioznosti i otmenog zanosa.

Ono što mi najviše smeta u Srbiji, ono zbog čega ponekad *moram* da je napustim ne pitajući za cenu i, napokon, razlog zbog kojeg najozbiljnije razmišljam da to učinim zauvek, jeste trijumf prostaštva koje će, svima nam je jasno, trajati još dugo posle Miloševića. Pred tom definitivnom pobedom sirovosti čoveku se priviđaju samo dva čamca za spasavanje, od kojih nijedan ne vodi do neke druge, normalne obale. Prvi je pun upravo te neizbrijane gamadi koja, obučena samo u razdrljene, isflepane potkošulje, u pauzi između dve podrške Slobi, zuji i tumara oko samoposluga, stežući u šaci cilj i svrhu svog života: uprljanu, prašnjavu flašu lošeg domaćeg piva. Pa se onda čoveku učini kako će

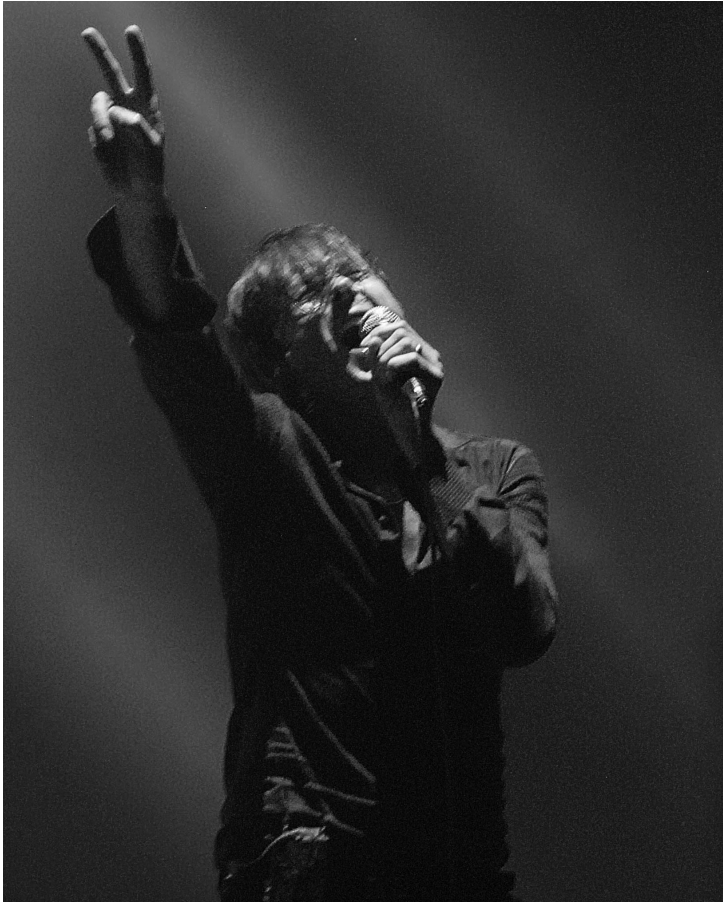
ulaskom u takav čamac, mešanjem sa tim rojem i dizanjem ruku od svega nalik na ljudskost, bar sačuvati nervni sistem i preživeti. Nema pobjede, tako da, je li, sledi pridruživanje! Jasno, reč je o opseni: u taj čamac se ne silazi, u njemu se ili radate ili ga do kraja života – i to vašeg, pošto oni, bezbrižni, uvek žive duže – prezirete do gađenja. U drugom čamcu ima mesta koliko hoćete: tamo sede ljudi rešeni da opštem majmunisanju prkose bildovanjem dobrih manira i sofisticiranog hedonizma. Time, budući oči ološu od kojeg su neuporedivo slabiji, samo bolje pripremaju sopstvenu propast.

Dakle, osim što se danas na prste jedne ruke mogu izbrojati grupe kao što su Suede, na prste te iste ruke mogu se izbrojati njihovi fanovi u Srbiji. Gledano iz ovdašnje vizure, *Coming Up* je zato dvostruka – mada nažalost kratkotrajna – pobjeda: on bar za trenutak skreće tmurne misli sa činjenice da na svetskoj rock sceni više nema uzavrele krvi, predstavljajući istovremeno bocu kiseonika za Srbe, kojima nedostaje sve osim krvi i uzavrelosti. „Trash“, koja otvara taj album, i „Saturday Night“, koja ga zatvara, nisu, pritom, samo top-momenti ove ploče, već spadaju i među najbolje pesme koje su sa Ostrva stigle dugo unazad. Prva predstavlja ništa manje nego zanosnu stihiju, a druga, nežna i prozračna, jeste mali omaž upravo onome što u Srbiji služi kao meta podsmeha: dokonom sanjarenju, čežnjivosti i elegantnoj dekadenciji.

Coming Up je – razumemo se, jelda? – jedan od onih albuma koji ispunjavaju najlepše slutnje, jedan od albuma koji vas od prvog do poslednjeg tona uljulkuju u slatke snove i podsećaju na prekrasnu naivnost mladosti. Danas, na trideset drugi rođendan, jasno mi je kako svako takvo

podsećanje ujedno predstavlja i dokaz da je mladost zauvek iščezla, dokaz koji je u zemljama poput Srbije posebno bolan i koji gomila posebno teške nanose potištenosti.

(7. decembar 1996)

The Beautiful One: Bret Anderson, Suede. Foto Stanislav Milojković
